

УДК 347.65

ПОНЯТТЯ І ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВІДМОВИ ВІД ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Ірина ФЕДОРИЧ,

аспірант кафедри цивільного права і процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка

SUMMARY

The article is dedicated to the legal analysis of the notion and legal consequences of the refusal to accept the succession under the civil legislation of Ukraine. Separate attention is paid to the importance of understanding the right to refuse to accept the succession as part of the right of succession, but not as separate right. Legal consequences of refusal to accept the succession as way of active will and non-acceptance are differentiated. Author covers problematic issues of notarial and judicial practice in order to create the common approach to understanding and accordingly common use of law by notaries and judges.

Key words: succession, refusal to accept the succession, heir, testator.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена правовому аналізу поняття і правових наслідків відмови від спадкування за цивільним законодавством України. Окрема увага звертається на необхідність розуміння права на відмову від спадщини як правомочності права на спадкування, а не самостійного права. Розмежовуються правові наслідки відмови від прийняття спадщини як способу активного волевиявлення та неприйняття спадщини. Автор висвітлює проблемні питання нотаріальної й судової практики з метою створення єдиного підходу до його розуміння та, відповідно, однакового правозастосування нотаріусами й судами.

Ключові слова: спадкування, відмова від прийняття спадщини, спадкоємець, спадкодавець.

Постановка проблеми. Право на відмову від спадщини є невід'ємною правомочністю права на спадкування й одним зі способів його здійснення. Уважаємо за необхідне звернути увагу передусім на саме формулювання цієї правомочності в Цивільному кодексі (далі – ЦК) України, оскільки останнє суттєво впливає на розуміння її правової природи та наслідків здійснення. Так, у ст. ст. 1273–1275 ЦК України [1] законодавець передбачає право на відмову від прийняття спадщини та її правові наслідки. Формулювання «право на відмову від прийняття спадщини» за змістом передбачає відмову лише від однієї правомочності права на спадкування – прийняття спадщини, що, по суті, є неправильним, оскільки, відмовляючись від прийняття спадщини, особа фактично відмовляється від самого спадкування (переходу прав та обов'язків), якщо до кінця встановленого законом строку не змінить свого волевиявлення. У науковій літературі ми зустрічаємо розуміння права на відмову від прийняття спадщини як суворо формального одностороннього правочину, за допомогою якого спадкоємець, який закликаний до правонаступництва після померлої особи, відрікається від майна (частки в ньому), яке б йому належало. Проте особа, яка відмовляється від спадщини, не передає належне їй майно, а уступає саме право на спадкування як сукупність правомочностей. Такої самої позиції дотримувався В.І. Серебровський, визначаючи односторонній правочин відмови від спадщини уступкою спадкоємцем належного йому права [2, с. 51]. Отже, відбувається перехід самого права на спадкування, оскільки спадкоємець, до якого переходить право на прийняття спадщини або на користь якого здійснюється відмова, наділяється всіма правомочностями, якими був наділений спадкоємець, який здійснює відмову.

Актуальність теми. До прийняття ЦК України в ЦК УРСР застосовувалися лише терміни «спадщина», «право на спадщину». Предметом права на спадщину вважалось «спадкове майно» або «спадкова маса», а не право власності (майнові (речові) права). Зміна акцентів у спадковому законодавстві з терміна «спадщина» на «спадкування», що включає сукупність прав та обов'язків спадкодавця, підкреслює

логічність закріплення поняття спадкування як правонаступництва на законодавчому рівні. Отже, відмовляючись від спадкування, особа відмовляється від прав та обов'язків, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини й не припинились внаслідок його смерті, тобто від самого правонаступництва, яке і є підставою виникнення комплексу правомочностей права на спадкування, а не від однієї з його правомочностей. Приклади судової та нотаріальної практики демонструють відсутність єдиного підходу до розуміння правової природи права на відмову від спадщини, порядку, способу й форм його здійснення, не завжди має місце розуміння відмінності між правовими наслідками відмови від спадщини та неприйняттям спадщини.

Метою статті є дослідження інституту відмови від спадщини, з метою створення єдиного підходу до його розуміння й, відповідно, однакового правозастосування нотаріусами та судами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ч. 1 ст. 1273 ЦК України, спадкоємець за заповітом або за законом може відмовитися від прийняття спадщини протягом шестимісячного строку, встановленого ст. 1270 ЦК України для прийняття спадщини.

Відмова від прийняття спадщини є безумовною й беззастережною (ч. 5 ст. 1273 ЦК України). На відмову від спадщини, так як і на її прийняття, поширюється принцип універсальності спадкового правонаступництва: якщо спадкоємець прийняв спадщину, він вважається таким, що прийняв одночасно все спадкове майно, в тому числі й те, про існування якого він не знав, а якщо відмовився від спадщини, відповідно, вважається таким, що відмовився від усього спадкового майна.

Спадкоємець може як прийняти спадщину, так і відмовитись від її прийняття одночасно на підставі різних правових підстав, зокрема за законом, за заповітом, у порядку спадкової трансмісії тощо, що впливає з положення ч. 5 ст. 1275 ЦК України: відмова спадкоємця за заповітом від прийняття спадщини не позбавляє його права на спадкування за законом.

Наприклад, спадкоємець, який постійно до дня смерті проживав разом зі спадкодавцем, закликається до спадкування за заповітом і на підставі закону. Відповідно до ч. 3 ст. 1268 ЦК України, спадкоємець, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом шестимісячного строку, встановленого для прийняття спадщини, він не заявив про відмову від неї. Для реалізації права на спадкування за заповітом спадкоємець подає заяву про прийняття спадщини, водночас, якщо він не бажає приймати спадщину за законом, він повинен подати заяву про відмову від прийняття спадщини за законом, оскільки, якщо він пропустить шестимісячний строк для реалізації свого права, він вважається таким, що вже прийняв спадщину за законом. Помилковим було б уважати, що якщо особа спадкує лише за однією з підстав, а від спадкування за іншою відмовляється, то вона відмовляється від частини спадщини. Це в жодному випадку не є порушенням принципу універсальності спадкового правонаступництва, оскільки останній застосовується окремо в межах кожної з підстав.

На основі аналізу положень ст. ст. 1273, 1274 ЦК України можемо виділити два види відмови від прийняття спадщини: відмова від прийняття спадщини на користь іншої особи (так звана направлена, адресна [3, с. 244] чи каліфікована [4, с. 447] відмова) або ж відмова без жодних указівок щодо переходу права на спадщину до іншої особи (безадресна, абсолютна чи безумовна [5, с. 243; 6, с. 136] відмова). На нашу думку, не зовсім правильним буде назвати таку відмову безумовною, оскільки встановлення особи на користь якої відмовляється спадкоємець, є не умовою відмови, а лише способом розпорядження своєю правомочністю, що має наслідком перерозподіл спадкової маси. Окремі науковці також вважають, що найменування відмови від спадщини, які зустрічаються в літературі, як-от «безумовна», «беззастережна», «абсолютна», не можна назвати доречними. Це обґрунтовується тим, що відмова, здійснена вона на користь визначених законом осіб або ж просто без указівки щодо таких, свідчить про небажання конкретної особи бути спадкоємцем і повинна в будь-якому випадку не містити умов чи застережень. Крім цього, будь-який вид відмови від спадщини має наслідком для особи, яка відмовляється, абсолютну втрату права на спадкування після закінчення встановленого законом строку.

Відмова на користь інших спадкоємців змінює коло закликаних до спадкування осіб. У цьому випадку необхідно звернути увагу на те, що на законодавчому рівні визначено осіб, на чію користь може бути здійснена така відмова (ст. 1274 ЦК України). Установлення меж здійснення права на відмову від спадщини обґрунтовується в науковій літературі тим, що призначення спадкоємців і розподіл між ними спадкового майна повністю належать до компетенції спадкодавця, а тому право спадкоємця замінити себе іншою особою не повинно мати необмеженого характеру. Такий підхід найбільшою мірою може забезпечити здійснення волі спадкодавця [7, с. 143].

Якщо спадкоємець, який має право спадкувати за заповітом, відмовився від свого права й не вказав у заяві, на користь кого він відмовився, то його частка в спадковому майні розподіляється в рівних частинах між іншими спадкоємцями за заповітом. Отже, спадкоємець за заповітом може й має право відмовитися від свого права спадкувати за останнім, але лише на користь осіб, які зазначені в цьому заповіті, або просто відмовитися від спадкування за заповітом. В обох випадках спадщина розподіляється тільки між спадкоємцями за заповітом, оскільки такий порядок випливає з пріоритету волі спадкодавця, що склав заповіт. Якщо інших спадкоємців за заповітом немає, спадкування здійснюватимуть спадкоємці за законом.

Спадкоємець за законом під час вибору осіб, на користь яких він бажає відмовитися від прийняття спадщини, не об-

межений черговістю спадкування та має право відмовитися від прийняття спадщини на користь будь-кого зі спадкоємців за законом, незалежно від черги (ч. 2 ст. 1274 ЦК України). Коли спадкоємець за законом відмовився від прийняття спадщини без визначення особи, на користь якої він відмовляється від належного йому права, то його частка переходить до інших спадкоємців тільки тієї черги, якої був спадкоємець, що відмовився, й розподіляється між ними порівну (ч. 2 ст. 1275 ЦК України).

ЦК України не передбачає повного переліку осіб, на користь яких відмова від спадщини не може бути здійснена. Аналізуючи положення ЦК України, ми можемо визначити, що не допускається відмова на користь іншої особи від спадщини, яка заповідана одній особі, від обов'язкової частки, а також якщо має місце підпризначення спадкоємця. Цілком логічно також видається неможливість відмови від прийняття спадщини на користь осіб, які усунені від права на спадкування, а також на користь осіб, які відмовилися від прийняття спадщини.

Г.С. Лиманський критикує заборону відмови на користь інших осіб від обов'язкової частки в спадщині. Автор обґрунтовує свою позицію тим, що, оскільки суб'єктивне право на спадкування є майновим і виникає в обов'язкових спадкоємців у силу обставин, установлених законом, після його виникнення воно вже не пов'язане безпосередньо з особою такого спадкоємця [8, с. 59]. Ми ж поділяємо точку зору тих науковців, які стверджують, що в цьому випадку необхідно звертатись до мети встановлення права на обов'язкову частку в спадщині, а саме надання утримання категоріям осіб, які, на думку законодавця, цього потребують, а якщо такі особи від свого права відмовляються, то воно просто не здійснюється. С.С. Шевчук також зазначає, що спадкоємець має право відмовитися від обов'язкової частки в спадщині, проте він не має права здійснювати адресну відмову. Це пояснюється метою закріплення права на обов'язкову частку, яка покликана забезпечити найбільш незахищеним категоріям громадян умови для існування, і тим, що право на обов'язкову частку є законодавчо закріпленим обмеженням волі спадкодавця всупереч принципу свободи заповіту, якому надано пріоритет над нормами закону [9, с. 171].

З погляду нотаріальної процедури відмова від спадщини є формальним актом, для якого законом установлений певний порядок його здійснення. За загальним правилом, заява про відмову від прийняття спадщини подається особисто спадкоємцем нотаріусу за місцем відкриття спадщини в письмовій формі протягом шестимісячного строку, встановленого для прийняття спадщини (пп. 3.3 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [10] (далі – Порядок)).

Неповнолітня особа може відмовитися від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновловачів), піклувальника й органу опіки та піклування. Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може відмовитися від прийняття спадщини за згодою піклувальника й органу опіки та піклування. Батьки (усиновловачі), опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній, недієздатній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування (ч. ч. 2–4 ст. 1273 ЦК України).

Не допускається подання заяви про відмову від прийняття спадщини або заяви про їх відкликання, складеної від імені спадкоємців їх представниками, що діють на підставі довіреностей (пп. 3.6 Порядку). Якщо заява про відмову від прийняття спадщини надіслана поштою, то своєчасно надісланою вважається заява, справжність підпису особи на якій засвідчена (або не засвідчена) нотаріально, що направлена поштовим відправленням до закінчення шестимісячного строку для прийняття спадщини і яка надійшла нотаріусу після закінчення цього строку. Нотаріус приймає такі заяви, заводить спадкову справу й у разі надходження зая-

ви, справжність підпису на якій не засвідчено нотаріально, надсилає лист спадкоємцю, в якому пропонується надіслати заяву, оформлену належним чином, або особисто прибути до нотаріуса за місцем відкриття спадщини (п. 3.23 Порядку).

ЦК України встановлює, що відмовитись від спадщини можна протягом строку, встановленого для прийняття спадщини. Інший за тривалістю строк не міг би бути встановлений законом, оскільки, як ми зазначали раніше, прийняти спадщину й відмовитись від неї – складники єдиного права на спадкування. Проте якщо у випадку пропуску строку для прийняття спадщини він може бути продовжений (ч. 2 ст. 1270 ЦК України) чи визначений (ч. 3 ст. 1273 ЦК України), то з метою відмови від спадщини продовження чи визначення такого строку законодавством не передбачено.

Розглянемо випадки із судової практики.

Справа 1. 17 серпня 2010 року Індустріальний районний суд м. Дніпропетровська розглянув справу за позовом про визначення додаткового строку на прийняття спадщини.

На момент відкриття спадщини позивачка проживала разом зі спадкодавцем. Позивачка в позовній заяві посилається на те, що вона не має наміру приймати спадщину, а хоче відмовитися від своєї частки в спадщині на користь брата. У встановлений законом шестимісячний строк позивачка до державної нотаріальної контори із заявою про відмову від спадщини не звернулася. 30 листопада 2009 року позивачка склала заяву про відмову від спадщини, справжність підпису на якій була нотаріально засвідчена. Як убачається з листа нотаріальної контори, що заяву позивачка надіслала поштою 23.12.2009 (згідно з печаткою на конверті), а нотаріальна контора отримала заяву 11.01.2010. Позивачка не надала суду доказів того, що ця заява направлена нею поштою 07.12.2009.

Відповідно до ч. 3 ст. 1268 ЦК України, спадкоємець, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого ст. 1270 цього Кодексу, він не заявив про відмову від неї.

У зв'язку з тим що позивачка фактично прийняла спадщину, заяву до нотаріальної контори про відмову від спадщини вона своєчасно не подала, а законом не передбачено продовження строку для подачі заяви про відмову від спадщини, суд вважає можливим відмовити в задоволенні позовних вимог [11, справа № 2-2419/10].

У наведеному випадку із судової практики нотаріус отримав заяву про відмову від прийняття спадщини після закінчення встановленого законодавством строку, відповідно, оскільки законом не передбачено продовження строку для подачі заяви про відмову від спадщини, суд уважав за можливе відмовити в задоволенні позовних вимог.

Справа 2. 4 квітня 2008 року Барвінківський районний суд Харківської області розглянув цивільну справу за позовом про визначення додаткового строку для подання заяви про відмову від спадщини.

З матеріалів справи вбачається, що помер ОСОБА_4, який постійно проживав разом із батьками: ОСОБА_1 та ОСОБА_2. Спадкоємцями майна померлого є його батьки – позивачі по справі, а також його діти: син ОСОБА_5 і донька ОСОБА_6.

Згідно з ч. 3 ст. 1268 ЦК України, спадкоємець, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого ст. 1270 цього Кодексу, він не заявив про відмову від неї.

Відповідно до постанови державного нотаріуса Барвінківської державної нотаріальної контори від 21.12.2007, позивачам відмовлено в прийнятті заяви про відмову від спадщини за законом, так як вони вступили в права спадкоємців фактично та пропустили встановлений законом шестимісячний строк для відмови від спадщини.

У судовому засіданні позивачі пояснили, що пропустили строк для подання заяви про відмову від спадщини з поважних причин, так як після смерті сина не мали наміру приймати спадщину, а тому вважали, що їм не потрібно звертатись у нотаріальну контору із заявами про відмову від спадщини. Про те, що вони вважаються такими, що прийняли спадщину, вони взнали після спливу шестимісячного строку з дня відкриття спадщини.

Ураховуючи, що питання про визначення додаткового строку на подачу заяви про відмову від спадщини не врегульоване чинним цивільно-процесуальним законодавством, суд, відповідно до ч. 1 ст. 8 ЦК України, вважає за необхідне застосувати до спірних правовідносин ст. 1272 ЦК України, якою передбачено, що за позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважних причин, суд може визначити йому строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини. Аналізуючи наведені вище докази в їх сукупності і взаємозв'язку, суд доходить висновку, що позивачами встановлений термін для подання заяви про відмову від спадщини пропущений із поважних причин, а тому позовні вимоги підлягають задоволенню [11, справа № 2-194/08].

Незважаючи на те що наведені вище приклади із судової практики мали однакові позовні вимоги, справи за своєю суттю є абсолютно різними.

У справі 2 позивач прийняв спадщину в силу поширення на нього дії передбаченої законом презумпції. Тобто мав місце юридичний факт – стан, а саме спільне проживання зі спадкодавцем до дня його смерті. Зважаючи на те, що спадкоємець не мав наміру приймати спадщину, а отже, прийняття відбулося без жодного на те волевиявлення, логічним було б визнати його таким, що спадщину не прийняв, адже визнати його таким, що відмовився від спадщини, ми не можемо, так як відмова передбачає вчинення активних дій – подання відповідної заяви.

Іншої позиції дотримується О.О. Терехова, зазначаючи, що, оскільки прийняття спадщини є цілком добровільним актом, презумпція її прийняття може бути спростована будь-якою дією або бездіяльністю особи, закликаної до спадкування, яка свідчить про її небажання прийняти спадщину. Тож якими б не були причини пропуску строку для відмови від спадщини, відсутність наміру прийняти спадщину в особи, яка створила ілюзію фактичного її прийняття, є достатньою підставою для рішення суду визнати спадкоємця таким, що відмовився від спадщини [12, с. 18].

Ми не поділяємо зазначену точку зору й вважаємо, що відмова від прийняття спадщини може реалізуватись лише через активну поведінку, тобто такою, що відмовилась від спадщини, є особа, яка подала відповідну заяву. Пасивна поведінка суб'єкта, на якого не поширюється дія вищезазначених презумпцій, свідчитиме не про відмову від здійснення права на спадкування, а про його нездійснення. Так, згідно з ч. 2 ст. 12 ЦК України, нездійснення особою своїх цивільних прав не є підставою для їх припинення, крім випадків, установлених законом. Відповідно до ч. 1 ст. 1272 ЦК України, якщо спадкоємець протягом строку, встановленого законом, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. Неприйняття спадщини можна охарактеризувати як фактичний стан спадкоємця, який характеризує суб'єктивне ставлення спадкоємця до набуття спадщини, за якого спадкоємець явно та визначено не виявив своєї волі щодо спадщини: не вчинив дій, які виражають намір прийняти спадщину, проте не вчинив і дій, які свідчать про відмову від її прийняття. Для прийняття й відмови від прийняття спадщини законом встановлено строк, після завершення якого стає очевидним факт неприйняття спадщини [13, с. 150]. Проте, якщо особа спадщину не прийняла, не можна категорично стверджувати, що вона втратила право на спадкування.

ня, оскільки вона має право за згодою інших спадкоємців, які прийняли спадщину, чи на підставі рішення суду про встановлення додаткового строку для прийняття спадщини подати заяву про прийняття спадщини. Натомість спадкоємець, який заявив про відмову від спадщини і протягом встановленого строку не відкликав свою заяву, втрачає право на спадкування. Отже, ми не погоджуємось із позицією окремих авторів, що абсолютна відмова від спадщини тягне за собою ті самі правові наслідки, що й неприйняття спадщини [14, с. 144].

Іншу точку зору відстоює Т.Є. Харитонова, виділяючи два способи відмови від спадщини: а) фактична відмова, тобто неприйняття спадщини впродовж 6 місяців; б) подача заяви до нотаріального органу про відмову від спадщини [15, с. 717]. На думку І.П. Орлова, зміст ч. 1 ст. 1272 ЦК дає змогу виділити такий спосіб відмови від прийняття спадщини, як невчинення дій щодо її прийняття [16, с. 273].

У справі 1 позивач прийняв спадщину шляхом подання відповідної заяви й таким же чином мала намір відмовитись від неї, проте не дотримала встановлених законодавством строків. У цьому випадку суд, застосовуючи аналогію права, визначає спадкоємиці додатковий строк для відмови від спадщини.

О.О. Терехова вдало підкреслює, що сплив і тривалість строку для реалізації права на відмову від спадщини підлягає всім правилам, передбаченим законодавцем для строку прийняття спадщини. Незважаючи на те що в ЦК України немає згадки про можливість продовження або відновлення цього строку, він усе ж таки може бути продовжений, керуючись аналогією закону. Крім того, ст. 1272 ЦК України передбачає як судовий, так і нотаріальний порядок продовження строку для прийняття спадщини, отже, аналогічні процедури можуть бути застосовані й до строку для відмови від спадщини [12, с. 18]. Наділивши відмову від прийняття спадщини властивістю зворотності, спадкодавець усунув штучне розходження в правовому регулюванні таких односторонніх правочинів, як прийняття спадщини та відмова від прийняття спадщини (ч. 5 ст. 1269 ЦК України) [12, с. 15].

У науковій літературі пояснюється також неможливість відновлення та продовження строку для відмови від спадщини, оскільки при фактичному неприйнятті спадщини презумпція відсутності волевиявлення на прийняття спадщини не потребує спростування в судовому порядку. Крім цього, допустимість відновлення строку для відмови від спадщини суперечила б суті правонаступництва і правовим наслідкам неприйняття спадщини, у силу якого в інших осіб виникає право на спадкування [13, с. 142].

Висновки. Законом встановлено єдиний спосіб відмови від спадщини шляхом учинення одностороннього правочину – подання письмової заяви.

Нормою ч. 3 ст. 1268 ЦК України встановлено, що спадкоємець вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом терміну, встановленого для прийняття спадщини, не подасть заяву про відмову від спадщини. У цьому випадку особа здійснює право на спадкування в силу наявності юридичного факту – стану, а саме проживання разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини. Незважаючи на те що це положення має на меті забезпечити охорону прав і законних інтересів окремої категорії спадкоємців, нотаріальна й судова практика демонструють, що у зв'язку з відсутністю в цій нормі вимоги щодо наявності формально вираженого свідомого волевиявлення на прийняття спадщини для зазначеної презумпції є підставою для численних звернень до суду, зокрема, з метою її спростування, як наслідок, затягування в ефективній реалізації прав і законних інтересів інших спадкоємців. При цьому часто суди за такими позовами помилково приймають рішення про визнання осіб такими, що відмовились від спадщини, що, по суті, є неправильним, оскільки такі особи дій, передбачених ЦК України, спрямованих на відмову від спадщини, не вчиняли.

Ми вважаємо за доречне внести зміни до ЦК України шляхом закріплення законодавчо можливості спадкоємців, на яких поширюється дія презумпції, передбаченої ч. ч. 3–4 ст. 1268 ЦК України, спростувати її в судовому порядку через визнання їх такими, що спадщину не приймали, доповнивши ч. 1 ст. 1273 ЦК України абзацом 2 такого змісту:

«Якщо спадкоємець вважається таким, що прийняв спадщину на підставі ч. ч. 3–4 ст. 1268 ЦК України, суд може за заявою цього спадкоємця (його законних представників) після закінчення строку, встановленого ст. 1270 цього Кодексу, визнати його таким, що спадщину не прийняв, якщо причини пропуску зазначеного строку будуть визнані судом поважними».

Закріплення в ЦК України такого положення, на нашу думку, сприятиме вдосконаленню судової практики, а також захисту прав і законних інтересів учасників цивільних правовідносин.

Ми вважаємо, що положення про можливість відновлення строку на подання заяви про відмову від спадщини має знайти відповідне відображення в ЦК України.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – С. 7.
2. Серебровский В.И. Фактическое принятие наследником наследства и отказ его от наследства / В.И. Серебровский // Правоведение. – 1972. – № 3.
3. Казанцева А.Е. Наследственное право : [учебное пособие] / А.Е. Казанцева. – М. : НОРМА, 2009. – 352 с.
4. Мейер Д.И. Русское гражданское право / Д.И. Мейер. – М., 1997. – Ч. 2. – 1997. – 455 с.
5. Черемных Г.Г. Наследственное право России : [учебник] / Г.Г. Черемных. – М. : Эксмо, 2009. – 512 с.
6. Наследственное право. Комментарий законодательства и практика его применения. – 6-е изд., перераб. и доп. – М. : Статут, 2009. – 557 с.
7. Метелев С.Е. Нотариат и реализация наследственных прав : [учебное пособие] / С.Е. Метелев, К.В. Храмов. – Омск : Издатель Васильева В.В., 2008. – 199 с.
8. Лиманский Г.С. Осуществление и защита наследственных прав и интересов : [монография] / Г.С. Лиманский. – Самара : Самар. гуманитар. акад., 2006. – 90 с.
9. Шевчук С.С. Наследственное право России : [учебное пособие] / С.С. Шевчук. – Ставрополь : СКСИ, 2006. – 220 с.
10. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – С. 66.
11. Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.reyestr.court.gov.ua.
12. Терехова О.О. Здійснення, охорона та захист суб'єктивних спадкових прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О.О. Терехова. – Х., 2012.
13. Кравчук А.Г. Правовий режим успадкування (вопросы теории и практики) / А.Г. Кравчук, В.М. Мелихов, А.Я. Риженков ; под общ. ред. А.Я. Риженкова. – Волгоград : Панорама, 2006. – 192 с.
14. Метелев С.Е. Нотариат и реализация наследственных прав : [учебное пособие] / С.Е. Метелев, К.В. Храмов. – Омск : Издатель Васильева В.В., 2008. – 199 с.
15. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитоновой, Н.Ю. Голубевої. – К., 2008. – 739 с.
16. Орлов І.П. Особливості правочинів, спрямованих на відмову від прийняття спадщини, та їх види / І.П. Орлов // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 268–275.